

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוב שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

עריכת השולחן לסעודת מלוה מלכה

כתב השו"ע⁹, לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת. ופירשו הפוסקים, דהיינו שיפרוס מפה על שולחנו דרך כבוד, וכן יעשה¹⁰ שאר דברים הנהוגים אצלו בעת עריכת השולחן.

מה יש לאכול בסעודת מלוה מלכה?

על פי משמעות דברי הגמרא, לכתחילה יש לקבוע סעודה זו על הפת, כמו בשאר סעודות שבת. וכמו כן, טוב לכתחילה להדר ולאכול בסעודה זו בשר ושאר תבשילין¹¹. והגאון מוילנא היה מהדר לאכול פת חמה¹².

אך אם אין לו פת ותבשילין, או שהוא שבע מאד משאר סעודות השבת וחושש מאכילה גסה, יכול לאכול לסעודה זו מיני מזונות, ולכל הפחות פירות¹³.

עד מתי יש להשאר בבגדי שבת?

המ"ב¹⁴ מביא בשם ה"אגודה", שילך בבגדי שבת עד מוצאי שבת לאחר הבדלה. ובכף החיים¹⁵ כתב, שלא יסיר את בגדי השבת עד לאחר סעודת מלוה מלכה.

קיפול הטלית במוצאי שבת

המהר"ל היה מקפל את הטלית שלו בכל מוצאי שבת, כדי להתחיל להתעסק במצוה מיד בתחילת השבוע¹. המצוה שיש בקיפול הטלית היא, מה שדואג לחפצי המצוה. ומשום כך לכאורה גם אם מקפל את טליתות בית הכנסת יש לו ענין זה.

מה טעם חיוב סעודת מלוה מלכה?

צריך אדם לאכול סעודה נוספת אחר יציאת השבת בכדי ללוות את השבת, כדרך שאדם מלוה את המלך בצאתו מן העיר². ענינים גדולים מובאים בקבלה בדבר מעלת סעודת מלוה מלכה³. ובמ"ב⁴ מביא בשם הקדמונים, שאבר אחד יש באדם ו"נסכו" שמו, וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת תחיית המתים ולא נרקב כשאר העצמות, [וממנו יחיה הקב"ה את האדם בתחיית המתים⁵], ואבר זה ניזון רק מסעודת מלוה מלכה.

מתי יש לאכול את סעודת "מלוה מלכה"?

טוב לאכול סעודת מלוה מלכה כמה שיותר סמוך ליציאת השבת. והטעם, שהרי בזה אנו מלווים את השבת ודרך לוויה שהיא בעת היציאה ולא אחר שכבר יצא⁶. אולם אם אינו יכול לאוכלה סמוך ליציאת השבת מפני שאינו תאב לאכול, יכול לאחר מלאכלה, אך בכל אופן עדיף שלא לאחרה לאחר חצות הלילה [לפי שעות זמניות]⁷. ויש אומרים שלכתחילה יש לאוכלה בתוך ד' שעות זמניות לאחר השקיעה⁸.

¹ מ"ב סימן רצ"ט ס"ק מ'. ועיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק ס"ג הערה ל' שכתב, שמשום כך יקפיד שדוקא הוא עצמו יקפל את הטלית ולא יתן לאחרים לעשות זאת במקומו.

² סימן ש' ומ"ב ס"ק ב'.

³ עיין כף החיים סימן ש' ס"ק א' ב'.

⁴ שם, ושעה"צ ס"ק.

⁵ כף החיים ס"ק א'.

⁶ מ"ב שם, ושעה"צ ס"ק ה'.

⁷ מ"ב שם.

⁸ עיין כף החיים סימן ש' ס"ק י"ד.

⁹ סימן ש'.

¹⁰ מ"ב ס"ק א'.

¹¹ מ"ב שם.

¹² עיין שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק ס"ג הערה כ"א..

¹³ מ"ב שם.

¹⁴ סימן רס"ב ס"ק ח'.

¹⁵ סימן רס"ב ס"ק כ"ח, וסימן ש' ס"ק ו' וס"ק י"ד.

מתי מותר להחזיר אוכל אל הכיריים בשבת?

בתנאים מסויימים התירו חכמים החזרת האוכל אל האש בשבת¹⁶.

א. באש גרופה וקטומה.

ב. החזרה תהיה מעל לכיריים (על הגז), ולא לתוך התנור.

ג. האוכל צריך להיות מבושל כל צרכו.

ד. האוכל צריך להיות חם.

לדעת השר"ע: צריך האוכל להיות בחום שהיד סולדת בו.

לדעת הרמ"א: מספיק שיהיה חם אפילו פחות מהיד סולדת בו.

ה. באופן שלא הונח האוכל. לדעת השר"ע: דוקא כשהאוכל לא הונח על גבי קרקע.

לדעת הרמ"א: דוקא באופן שהאוכל עדיין מוחזק בידו.

ו. לדעת הרמ"א ישנו תנאי נוסף: שכשהוריד את האוכל מהאש היה בדעתו להחזירו אח"כ אל האש.

ועתה נבאר תנאים אלו אחת לאחת:

א. גרופ וקטום.

חששו חז"ל שכאשר יבוא אדם להחזיר את האוכל אל האש יחתה בגחלים, ולכן הצריכו לעשות היכר באש על ידי גריפת הגחלים לחוץ הכירה, או על ידי קטימת האש פירוש - להחליש את האש על ידי שמכסה אותה באיזה דבר.

האופן לקיים תנאי זה בצורת הבישול בזמנינו הוא - אם משתמשים בגז או בכריים חשמליות, צריך לכסות את האש או הכריים בכיסוי נחושת או אלומיניום וכדו'.

בכיסוי על ידי נייר אלומיניום יש בעיה, וצריך לשאול רב לגבי השימוש בו.

כמו כן, יש לשאול רב אם יש צורך לכסות גם את הכפתורים.

כאשר משתמשים **בפלטת שבת** (אשר משמשת רק לחימום), אם יש לה כפתור לויסות דרגת החום - יש צורך לכסותה כמו בכיריים. אם אין לה כפתור כזה - אין צורך לכסותה כלל.¹⁷

ב. מעל לכיריים.

מותר להחזיר אוכל רק לכיריים של גז או לכיריים של חשמל, ולא לתוך תנור.

אולם, ישנם פוסקים המתירים החזרת אוכל לתנור מן הסוג בו משתמשים כיום, ויש לשאול שאלת רב.

ג. האוכל מבושל.

על האוכל להיות מבושל לגמרי, שאם לא כן ע"י החזרת האוכל למקור החום הוא ימשיך להתבשל, והמחזיר יתחייב באיסור בישול.

ד. האוכל חם.

לדעת השר"ע על האוכל להיות בחם שהיד סולדת בו בכדי להתיר החזרה.

משום שלפי דעת השר"ע אוכל שהוא בחום פחות מיד סולדת בו ומחממו להיות היד סולדת בו, עובר בזה על איסור בישול.

לדעת הרמ"א (לאשכנזים) החזרה מותרת כל עוד האוכל לא התקרר לגמרי וניתן לחוש בו שעודנו חם¹⁸.

משום שלדעת הרמ"א כל זמן שהאוכל חם אין בו איסור בישול לחממו יותר, אם הוא כבר התבשל כל צרכו לפני כן.

ה. האוכל לא הונח.

עוד הצריכו חז"ל, שהחזרת האוכל תיעשה באופן שניכר שאינו נותן פעם ראשונה את האוכל להתבשל בשבת.

ולכן, אם הונח האוכל על הקרקע אסרו להחזירו לאש שאם יחזירו לאש יראה הדבר כנתינה חדשה, ולא כהמשך הנתינה הראשונה שהוא היה כבר על האש. אולם אין צורך להחזיק את הסיר כל הזמן ביד.

ובודאי שאם האוכל הונח במקרה, הוא נחשב כניתן על גבי הקרקע, ואסור להחזירו לאש אפילו אם כל שאר התנאים התקיימו. זו היא דעת השר"ע.

אבל הרמ"א סובר, שדוקא באופן שעדיין האוכל מוחזק בידו ולא הניחו כלל מותר להחזירו לאש בשבת.

ו. דעתו להחזיר.

לדעת הרמ"א צריך תנאי נוסף, שכשהוריד את האוכל מהאש היה בדעתו להחזירו אל האש.

והטעם הוא, כמו בתנאי הקודם כהמשך לנתינה הקודמת להראות כי האדם מחזיר את האוכל לאש, ולא מניחו שם לראשונה.

בגליון הבא:

– מה הדין בדיעבד אם לא התקיימו חלק מהתנאים?

– כיצד זה אפשרי להוציא אוכל מהסיר ואחר כך להחזירו?

– בטעות הורדתי את סיר החמין מעל הפלטה בחושיבי כי זהו סיר המרק, האם מותר לי להחזיר את סיר החמין?

¹⁸ האגרות משה (שם) כותב (ע"פ שולחן ערוך הרב) שדבר זה נקבע ע"י אומדן אם אדם היה אוכל את המאכל בתורת מאכל חם.

¹⁶ סימן רנ"ג סעיף ב'.

¹⁷ אגרות משה אורח חיים חלק ד', סימן ע"ד.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il